

БОШ | БЕОГРАДСКА
ОТВОРЕНА
ШКОЛА

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

ДРВЕЋЕ
ГОВОРИ

Крошње које чувамо,
крошње које нас чувају

Водич кроз врсте дрвећа
у насељу Медаковић 3

МЛАДИ
ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ
СРЕБИЈЕ

Стабло маклуре у насељу Медаковић 3.

Шта нам говори дрвеће са Медака 3?

Публикација пред вама настала је као део пројекта **„Дрвеће говори“**, са циљем да читаоцима и суграђанима **приближимо значај и богатство зеленог фонда** у београдском насељу **Медаковић 3**.

Наше насеље једно је од плански грађених „зелених острва“ престонице, у коме природа и урбани живот коегзистирају. Ипак, у условима убрзане урбанизације, **зелене површине су све чешће под притиском**. У таквом контексту, недовољна информисаност о значају урбаног зеленила често **смањује капацитет заједнице да активно допринесе његовом очувању и заштити**.

Пројекат „Дрвеће говори“ настао је из потребе да о дрвећу говоримо другачије, као о живом и активном делу градског екосистема који **утиче на укупни квалитет живота**, који треба да ужива нашу **пажњу и заштиту**.

Наш циљ је да свако стабло на Медаку исприча своју причу. Желимо да комшије, а нарочито најмлађи, препознају вредност дрвећа поред којег свакодневно пролазе.

Јер, верујемо да је информисана заједница **најбољи чувар свог окружења**.

Неформална грађанска иницијатива „ПОДРШКА“

Градско дрвеће је више од естетике

Фабрика за прераду CO₂

Природне фабрике које непрекидно пречишћавају ваздух.

Штит од загађења

Ефикасна баријера која на свом лишћу задржава PM 2,5 честице.

Упијач кише

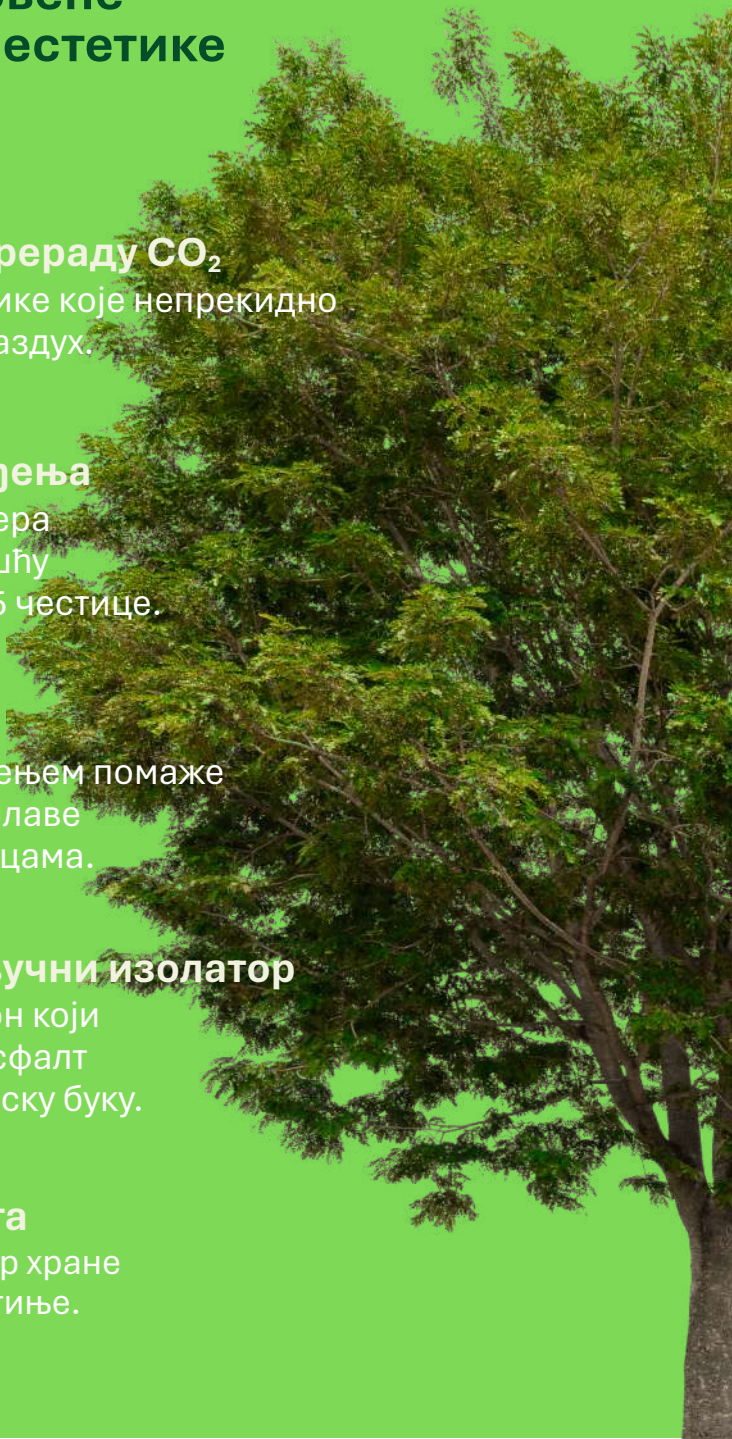
Сунђер који корењем помаже да се смање поплаве на градским улицама.

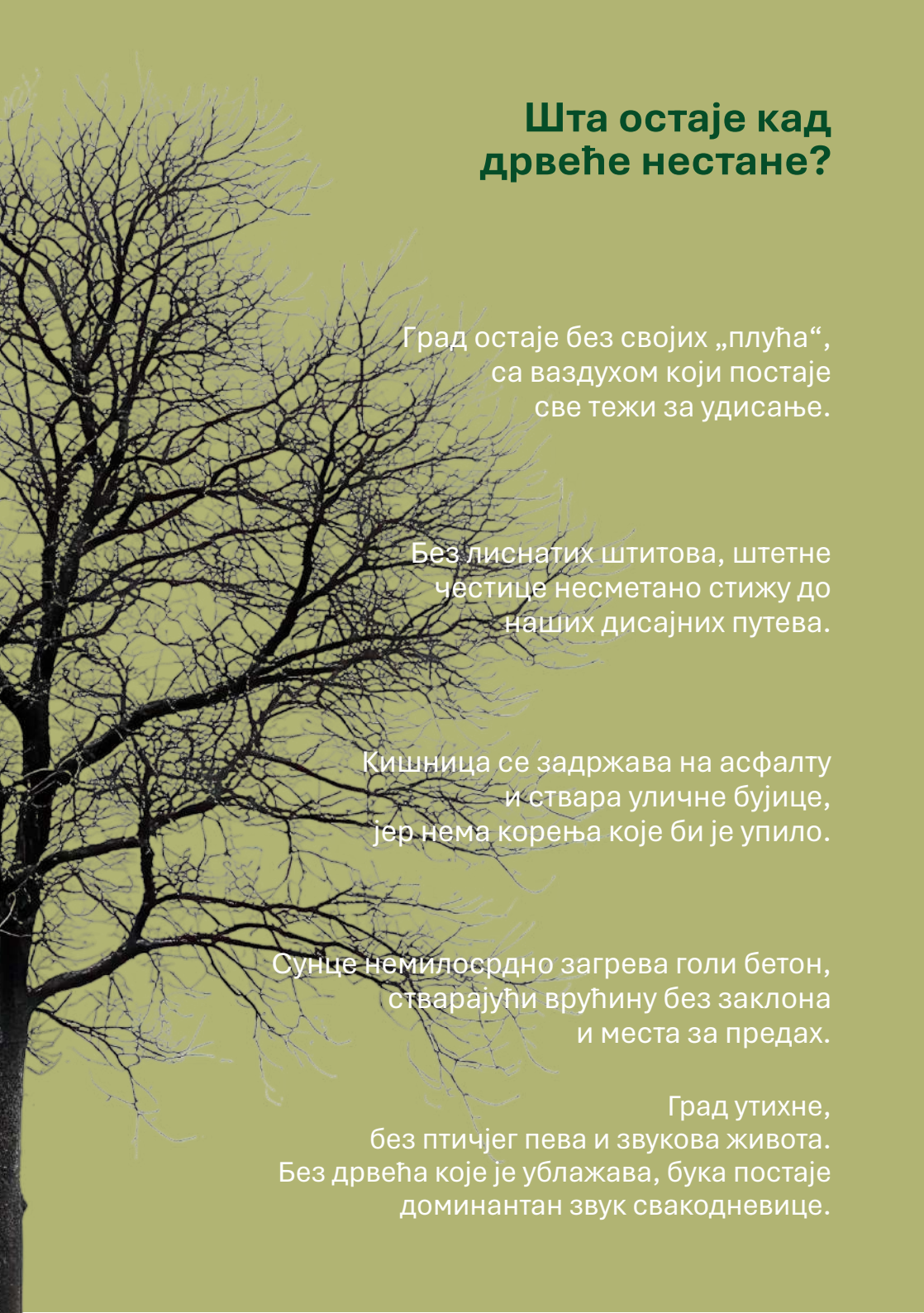
Топлотни и звучни изолатор

Природни заклон који хлади усијани асфалт и ублажава градску буку.

Острво живота

Станиште и извор хране за градске животиње.

A photograph of a bare, leafless tree with a complex network of dark branches against a clear, bright blue sky. The tree is positioned on the left side of the frame, with its branches spreading out towards the right.

Шта остаје кад дрвеће нестане?

Град остаје без својих „плућа“,
са ваздухом који постаје
све тежи за удисање.

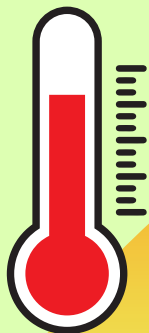
Без лиснатих штитова, штетне
честице несметано стижу до
наших дисајних путева.

Кишница се задржава на асфалту
и ствара уличне бујице,
јер нема корења које би је упило.

Сунце немилосрдно загрева голи бетон,
стварајући врућину без заклона
и места за предах.

Град утихне,
без птичјег пева и звукова живота.
Без дрвећа које је ублажава, бука постаје
доминантан звук свакодневице.

Урбана топлотна острва

Најпознатија последица смањења зеленила у градовима

Јављају се у изграђеним срединама где доминирају бетон, асфалт и густо изграђени објекти, који се током дана загревају и акумулирају топлоту, а након заласка сунца је постепено ослобађају у околину.

Услед аерозагађења формира се слој загрејаног и загађеног ваздуха, попут својеврсног „поклопца” изнад града, који задржава топлоту и спречава њено природно расипање.

Дрвеће и зелене површине један су од најједноставнијих и најефикаснијих начина да се овај ефекат ублажи. Они пружају хлад, смањују загревање површина и кроз природно испаравање воде из лишћа активно хладе простор.

Без довољно зеленила, град постаје знатно топлији од своје околине, често и за 5–8 °C у односу на окружење.

Крошње које чувамо, крошње које нас чувају

Шетајући стазама нашег насеља, често и не приметимо колико је богат свет који расте око нас.

Дрвеће и жбуње које свакодневно сусрећемо **стварају хлад, ублажавају буку, прочишћавају ваздух** и чине наше насеље препознатљивом **зеленом оазом**.

Током теренског истраживања **открили смо** да на Медаковићу 3 расте **најмање 85 врста дрвећа и жбуња**.

Неке свакодневно препознајемо, поред других пролазимо не знајући њихово име. Ово је прича о зеленом богатству које нас окружује – и које вреди упознати да бисмо га још боље чували.

У наставку представљамо **најзаступљеније врсте**, али и неколико правих **ботаничких драгуља** који Медаку 3 дају посебан карактер и вредност.

Све **пописане врсте** налазе се у **јединственој дигиталној бази** података насталој у оквиру овог пројекта. Она ће остати отворена за допуне и нова открића, јер свака крошња има своју причу, а наше насеље још много тога да исприча.

Крупнолисна липа

Lat. *Tilia platyphyllos*

Крупнолисна липа, или рана липа, **најбројније је дрво у нашем насељу.** Има је у шумским целинама, али и у облику моћних, појединачних примерака који су постали препознатљиви оријентири у крају.

Њена широка, срцолика крошња даје дубок хлад, под којим се радо застаје, нарочито у време летње жеге.

Цвета раније од своје рођаке, ситнолисне липе (*Tilia cordata*), које се такође среће у насељу, само у знатно мањем броју. Некада свето дрво старих Словена, јер се веровало да штити од зла, а за нас **дрво коме на Медаковићу 3 дугујемо прве мирисе лета.**

У нашем окружењу најбројнији је **храст цер** (*Quercus cerris*), који доминира шумским целинама. Ипак, најимпозантнија стабла припадају **храсту лужњаку** (*Quercus robur*), док посебну естетску вредност пејзажу дају и примерци **црвеног храста** (*Quercus rubra*).

Храст

Lat. *Quercus* spp.

Храст је једна од првих асоцијација на зеленило нашег насеља – дрво изузетне природне и културолошке вредности.

Као **симбол отпорности и чврстине**, код Словена је одувек сматран **најсветијим стаблом**. Стари храстови, познатији као „записи“, вековима су служили као места окупљања и светих обреда.

Сибирски брест

Lat. *Ulmus pumila*

Ово је дрво које доминира зеленим прстеном око нашег насеља, где је наменски одабрано као **високо, елегантно, изузетно брзорастуће** дрво, а најлепше се може сагледати у **дугим дрворедима дуж Улице Војислава Илића**.

Цветови се појављују у **рано пролеће**, током марта и априла, још **пре листања**. Будући да су цветови мали и неупадљиви, први прави знак буђења који ћемо на њима приметити заправо је семе – **криласта орашица**, позната и као „**лављи реп**”. У почетку је интензивно зелене боје, да би већ у мају сазрела у светлобраон љуспице које ветар лако разноси.

Ова особина га чини једним од првих весника пролећа, који нам доноси зеленило и пре самог листања крошње. На **Медаковићу 3** може се срести и његов сродник **брдски брест** (*Ulmus glabra*).

Орах

Lat. Juglans regia

Орах је **снажно** и **дуговечно** дрво које у себи носи подједнаку **природну** и **културну вредност**. Њихове широке, густе крошње лети дају дубоку хладовину, која деценијама расте заједно са нашим насељем.

Готово сваки део ораха има фармаколошку примену, а посебно се истиче богатством јода и цинка, који су драгоцени за здравље. У нашем насељу неретко можете видети **комшије како сакупљају младе плодове** за традиционалну **ораховачу**, док су зрели плодови права посластица за пернате посетиоце орахових крошњи.

Дивљи кестен

Lat. Aesculus hippocastanum

Врста која у нашем насељу својом појавом плени пажњу током читаве године. Ово дрво пролази кроз једну од **најлепших сезонских трансформација** – од крупних, усправних **цвасти у пролеће**, па до јесењих **пурпурних плодова** у бодљикавој опни, који су омиљена дечја играчка.

Иако име сугерише другачије, дивљи кестен није сродан питомом кестену и његови **плодови нису јестиви**.

Јавор млеч

Lat. *Acer platanoides*

Ово је једна од најчешћих врста у градском зеленилу због своје **отпорности** и **брзог раста**. Његово латинско име *Acer* значи „**оштар**”, што верно описује **петокраке листове са израженим, оштрим врховима**, док назив *platanoides* указује на њихову сличност са листом платана.

Народна имена попут **млечак** или **млечика** потичу од белог сока који цури из озлеђених лисних дршки и младих изданака.

Осим као високо стабло које лети пружа густ хлад, овај јавор одлично подноси орезивање, па се често среће и у форми густе живе ограде. На Медаковићу 3 могу се срести и његови рођаци, **јавор клен** (*Acer campestre*), **горски јавор** (*Acer pseudoplatanus f. rubra*) и **пенсилвански јавор** (*Acer pensylvanicum*).

Ликвидамбар

Lat. Liquidambar styraciflua

Ликвидамбар је једно од најефектнијих декоративних стабала, које свој прави „сезонски спектакл” приређује у јесен. Тада његово лишће пролази кроз невероватан спектар боја – од **златножуте** и **наранџасте**, па све до интензивно **црвене** и **пурпурне**.

Уколико га у пролеће не препознате по звездастом листу, потражите под ногама **дрвенасте бодљикаве лоптице**. То су **плодови**, који често презиме на гранама или **опадају током зиме**, па их у пролеће можемо видети на улици као траг постојања овог необичног дрвета у нашем насељу.

Бреза

Lat. Betula pendula

Бреза је једно од најпрепознатљивијих стабала у нашем насељу, лако уочљиво по свом **белом, витком стаблу и кори која се љушти у танким слојевима.**

Њена крошња је прозрачна, са старијим гранама које стоје усправно и младим које се нежно повијају ка тлу, што јој даје изразито **елегантан изглед.** На ветру, њено **ситно лишће ствара благо шуштање** које уноси живост и мир у градски простор.

Иако расте брзо и добро подноси урбане услове, њен **полен** је познат као **јак алерген**, што је чињеница која се данас пажљиво разматра приликом планирања нове садње у непосредној близини стамбених зона.

Атласки кедар

Lat. Cedrus atlantica

Овај моћни зимзелени четинар може да нарасте и до **40 метара висине**.
Пореклом је **са планина северне Африке**, али је код нас веома популаран због лепоте и издржљивости у градским условима.

Препознатљив је по специфичним четинама које су најчешће плавозелене или сребрне боје. Оне на кратким избојцима расту у праменовима, што крошњи даје карактеристичан изглед. Шишарке су јајастог облика и сазревају две године.

Код нас се често среће у **парковима као солитер или у мањим групама**, због своје декоративности, пријатног мириса и фитонцидног дејства (**уништава бактерије у ваздуху**).

Дугоигличава јела

Lat. Abies concolor

Позната и као **америчка бела јела**, ово је још један становник нашег насеља који води порекло са **северноамеричког континента**, тачније из планинских предела **Калифорније и Аризоне**. Лако се препознаје по својим **четинама** које су необично дугачке за род јела – **достигу и до 7 цм**, а кресе их сребрнасто-плави или сребрнасто-зелени тонови.

Ова врста је изузетно цењена на зеленим површинама јер, за разлику од многих својих сродника, **одлично подноси прашину и штетне гасове** својствене граду. Њену декоративност употпуњују усправне, седеће шишарице које мењају боју од маслинастозелене до пурпурне.

Смрча

Lat. *Picea spp.*

Смрче су високи четинари препознатљиве **пирамидалне крошње и декоративног изгледа.** **Обична смрча (*Picea abies*),** позната и као **смрч, омор, јелка,** потиче из планинских предела северне и централне Европе, све до Урала. Иако је често срећемо у градовима, није нарочито отпорна на штетне гасове и захтева чистију средину за свој пун развој.

За разлику од ње, **бодљива смрча (*Picea pungens*),** изузетно је **отпорна на загађен ваздух, летње суше и јаке мразеве,** а захваљујући снажним гранама одлично подноси ударе ветра и тежину снега. Од обичне смрче разликује се по оштро зашиљеним четилама сребрно-плаве боје.

Иако је природно високопланинска врста, савршено успева и у граду. Познато и као **плава или бела смрча, ово дрво потиче из Северне Америке** где је званично дрво државе Колорадо.

Ловорвишња

Lat. Prunus laurocerasus

Овај густо разгранати **зимзелени жбун** потиче са предела око Црног мора, од Албаније и Бугарске, преко Турске, па све до Кавказа и Ирана.

Због сјајних листова и чињенице да одлично подноси резивање, најчешће је виђамо као густу живу ограду.

Назив је добила јер **лист подсећа на лавор**, док тамна бобица, која је њен **плод**, изгледом **подсећа на вишњу**. Њени плодови прави су деликатес за поједине врсте птица. Хранећи се њима, птице помажу природи тако што разносе семе и омогућавају ловорвишњи да пронађе своје место широм наших градова.

Црни бор

Lat. Pinus nigra

Црни бор је једно од најраспрострањенијих четинарских стабала у Србији, **познато по својој снази и тамнозеленој боји четина** која ствара ефектне контрасте у пејзажу. Ово дрво је прави **симбол дуговечности**, јер може поживети и до 500 година, а захваљујући својој скромности одлично успева како на планинама, тако и у захтевним градским условима.

Осим што oplemeњује простор и чисти ваздух, црни бор има и **лековита својства**. Младе борове иглице су богат извор витамина и користе се за припрему чајева, док се сушене могу користити и као специфичан зачин. Због **отпорности на смог и градско загађење**, представља незаменљиву врсту у озелењавању урбаних средина.

Тиса

Lat. Taxus baccata

Тиса је спорорастући четинар складне форме, чувен по својој **дуговечности која се мери вековима**. Од давнина је цењена у најстаријим европским вртovima због густине и лепоте својих четина.

Иако је изузетно декоративна, важно је знати да су њени делови – **иглице, кора и семе плодова, отровни** за људе и животиње. **Изузетак су птице**, које се хране њеним бобицама и тако расејавају семе. У нашем насељу тису ћете **најчешће срести уз зграде и шеталишта**, где својим бујним, помало висећим гранама са тамним четинама (осим пролећа, када су светло зелене) оплемењује простор током целе године.

Бели граб

Lat. *Carpinus betulus*

Граб је **дуговечно** и **густо стабло**, познато по изузетно чврстом дрвету и отпорности на различите климатске услове.

Научни назив рода потиче од старог римског назива, док епитет *betulus* указује на његову **сродност са брезом**. У народу је познат и као габар или габер.

Препознатљив је по **листовима са тестерастим ивицама** и израженим бочним нервима.

Због густе крошње и способности да се брзо прилагоди различитим типовима земљишта, граб је један од најбољих избора за **дрвореде** и **живе ограде**.

Одлично подноси резовање и лако се обликује, због чега се у градовима често користи за стварање зелених баријера.

Маклура

Lat. Maclura pomifera

Да није њених **необичних зелених плодова**, налик на **мождане вијуге** или **квргаве поморанце**, маклура би остала тајна наших паркова. Ова **гошћа из Америке**, коју народ зове и **Адамова јабука**, **коњска јабука** или **змијско млеко**, крије моћну природу у својим лековитим соковима. Њено уље и сок су савезници у народној медицини.

Име *pomifera* буквално значи „она која носи плодове“, а њена појава у касну јесен права је визуелна загонетка. Иако је ретка у нашим крајевима, сваки сусрет са овом **„дивљом поморанцом“** подсећа нас на то колико природа може бити **маштовита**.

Драгоцена, а ретка комшиница.

Јасен

Lat. Fraxinus spp.

Бели јасен (*Fraxinus excelsior*) оправдава своје латинско име које значи „**виши**” или „**узвишени**”, јер израста у **моћно стабло** и убраја се у **племените лишћарске врсте**. Његова кора, која се скупља у пролеће са младих грана, као и лист, имају примену у народној медицини.

С друге стране, његов рођак **црни јасен** (*Fraxinus ornus*) нешто је **нижи**, али у пролеће скреће пажњу на себе богатим, белим цветовима.

Густе и миришне паперјасте цвасти црног јасена могу бити дуге и до 15 cm, чинећи крошњу врло декоративном.

Обе врсте имају **плодове** у облику једноструких крилаца који **у гроздовима остају на гранама** и након што лишће опадне, представљајући важан **извор хране за птице током зиме**.

Багрем

Lat. Robinia pseudoacacia

Багрем је листопадно дрво из Америке, које је у Европу почетком 17. века донео Жан Робин, баштован француског двора. По њему је род и добио научни назив. У народу је познато и као **акација, краљево дрво** или **капинка**.

Препознатљив је по **избразданој кори** и **перјастим листовима** са заобљеним лискама. У мају и јуну **цвета миричним, белим гроздовима** који су **медоносни** и **јестиви**. Плод је тамносмеђа махуна која на гранама остаје током целе зиме.

Помоћу одређених бактерија везује азот из ваздуха, чиме храни себе и обогаћује земљиште.

Платан

Lat. *Platanus acerifolia*

Јаворолисни платан, у литератури познат и као **лондонски** или **шпански платан**, једна је од најзаступљенијих врста у градским језгрима, а неколико примерака постоји и у нашем насељу. Име је добио по **листовима који јако подсећају на јаворове** (отуд *acer* у латинском називу). Један је од најбољих избора за урбане зоне због изузетне отпорности на прашину и аерозагађење.

Сађен је у Србији још у време подизања првих градских паркова.

Најпознатији београдски платан расте испред **Милошевог конака** у **Топчидеру**, где већ скоро **два века** представља један од препознатљивих симбола града.

Бела топола

Lat. Populus alba

Бела топола лако се препознаје по **двобојним листовима**: тамнозелено лице и сребрнасто-бело наличје **на ветру** стварају **ефекат светлуцања крошње**. Цвета пре листања, у рано пролеће, када формира длакаве ресе познате као „маце“.

Према античкој митологији, **бела топола је посвећена Херкулесу**. Након што је савладао ватрено чудовиште Какуса, Вулкановог сина у пећини на брду Авентин, које је било прекривено овом врстом, оградио је врх брега гомилом белих топола као вечни доказ свог тријумфа и снаге.

У насељу се, поред беле, може срести и **црна топола** (*Populus nigra*), препознатљива по тамнијој кори и другачијем облику листава.

Јудино дрво

Lat. Cercis siliquastrum

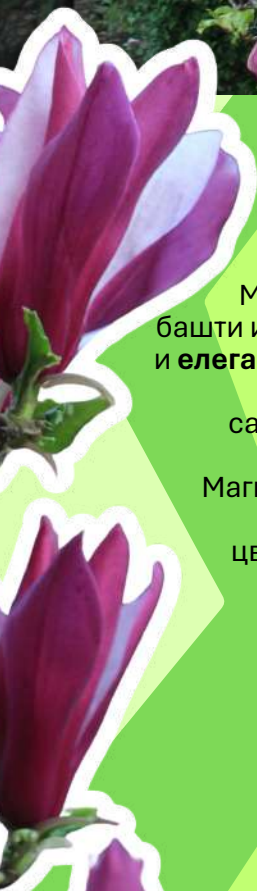
Јудино дрво једна је од оних врста које је немогуће не приметити. Док већина стабала цветове истиче на младим гранама, оно се издваја појавом која се назива **каулифлорија** – **цветови избијају директно из стабла** и старих грана, па је у пролеће готово потпуно прекривено **јарко ружичастом бојом**. Цветови су слаткасто-киселог укуса и јестиви.

Потиче са простора **Јужне Европе и Западне Азије**. Распрострањен је мит да се Јуда Искаротиотски обесио о стабло ове врсте, али је вероватније да назив „Јудино дрво“ потиче од погрешног превода француског назива *Arbre de Judée*, што значи „дрво из Јудеје“.

Назив се односи на брдовите пределе Свете земље, где је ова врста била широко распрострањена.

Магнолија

Lat. Magnolia soulangeana

Магнолија је један од најупечатљивијих украса градских башти и паркова, позната по **крупним, мирисним цветовима** и **елегантној крошњи**. Њен цвет је специфичан јер нема јасну границу између латица и чашица, а код најчешће сађене врсте цветови су споља розе, док је унутрашњост латица чисто бела.

Магнолија задивљује изгледом већ у априлу, када **цветови прекрију гране пре самог листања**. Иако је пролећно цветање најинтензивније, често се дешава да магнолија поново обрадује пролазнике и током августа.

Тамарис

Lat. Tamarix tetrandra

Тамарис је листопадни жбун специфичног изгледа, који потиче из сушних предела Блиског истока и Африке. Препознатљив је по **нежним, светлоружичастим цветовима** сакупљеним у уске гроздове, који током маја и јуна у потпуности прекривају гране. Након цветања, биљка формира ситне плодове са хиљадама малених семенки.

Ова врста се истиче изузетном отпорношћу на екстремне услове средине.

Одлично подноси ветар, аерозагађење, ниске и високе температуре, а посебно је отпорна на висок салинитет. Због своје способности да напредује на површинама које се зими соли или слабије негују, тамарис је идеалан избор за садњу дуж саобраћајница и у приобаљу.

Црвенолисна шљива

***Lat. Prunus cerasifera*
„Pissardii”**

Црвенолисна шљива уноси специфичну динамику у боје нашег насеља, посебно крајем марта када **међу првима процвета.**

Њени **ружичасти цветови** појављују се истовремено са избијањем **листова црвенкасто-браон тона.**

Ова врста карактеристична је по брзом расту и јаком интензитету боје листова, које највише долазе до изражаја на осунчаним позицијама.

Управо на сунцу крошња добија свој пун сјај, па се у зависности од угла светлости може учинити да су листови попримили јаркоцрвене нијансе.

Представља украсни култивар **џанарике** (*Prunus cerasifera*), а припада истом роду као и **бела шљива** (*Prunus domestica*).

Обе помеуте врсте се могу видети на Медаку 3.

Смоква

Lat. Ficus carica

Смоква је једна од најстаријих култивисаних воћки на свету, а њено присуство уз наше зграде уноси дух Медитерана у градско језгро. Овај ниски листопадни, разгранати грм или дрво потиче из западне Азије, а о њеном значају кроз историју најбоље говори податак да су људи још **пре више од 2.300 година засадили „Свету смокву“** која и данас опстаје на Шри Ланки.

Препознатљива је по својим крупним, специфично урезаним листовима и плодовима који важе за најслађе у природи.

Иако није међу најбројнијим врстама у насељу, смоква се може срести на више места, где својим необичним обликом и слатким плодовима подсећа да и у граду има простора за топлину медитеранских предела.

Копривић

Lat. Celtis australis

Копривић је листопадно дрво карактеристично за област Медитерана, које због своје отпорности одлично успева и у нашем градском окружењу. Свој народни назив дугује издуженим, назубљеним листовима који обликом подсећају на коприву.

Ова врста **позната је по рекордном броју локалних имена**: беприма, гангулић, гланголић, кастањуоле, коприва, копривец, копривник, копривић, копривка, копривњак, копривовец, копривовц, копривчек, коприна, коприуц, костањула, костела, костјелић, кошћела, кошћелица, кршанац, ладоња, пелегринка, покрива, ракета, ступ-коприва, турски чатламбук, фанфарика, фафаринка.

Дивља трешња

Lat. *Prunus avium*

Дивља трешња своје **друго име – птичарка**, дугује управо птицама које обожавају њене ситне, тамне плодове и тако помажу њеном ширењу.

Многи примерци и у нашем окружењу изникли су спонтано из коштица које су птице разнеле.

Као истински симбол пролећа, она нас раним цветањем и нежним мирисом прва подсећа на близину лета. Иако су јој плодови горки и неупоредиви са култивисаним сортама, за наше крилате суседе они су најважнија гозба, док је за нас њена **процветала крошња** један од **најлепших призора у години.**

Мечја леска

*Lat. **Corylus colurna***

Мечја леска је прави савезник у врелим данима јер ствара дубок и густ хлад. Захваљујући способности да несметано расте чак и у загађеном градском ваздуху, она је савршен избор за урбане дрвореде и паркове.

Њени **плодови** су **ушушкани** у врло необичне, „**чупаве**” **омотаче**, што је чини лако препознатљивом. За разлику од обичне леске коју знамо као жбун, ова врста израста у снажно дрво правилне крошње.

Њен завичај се протеже од Балкана, преко севера Турске, па све до Ирана.

У Србији је заштићена врста.

[illegible]

Издавач: Грађанска иницијатива ПОДРШКА Медаковић 3, Београд

Текст, фотографије, дизајн и припрема: Грађанска иницијатива
ПОДРШКА Медаковић 3

Година издавања: 2026.

Тираж: 200 примерака.

Публикација није намењена продаји.

Богатство зеленила Медаковића 3 гледано из ваздуха.
Фото © Никола Јовановић

Пројекат „Дрвеће говори” се реализује у оквиру пројекта ЕУ Ресурс центра за цивилно друштво у Србији који Београдска отворена школа спроводи у партнерству са организацијама цивилног друштва: Новосадска новинарска школа, ENECA, Ужички центар за права детета, Нова планска пракса, Сигурне стазе, Млади пољопривредници Србије и међународним партнером, фондацијом Фридрих Еберт (Friedrich Ebert Stiftung). Пројекат је подржан од стране Европске уније и реализује се у периоду од 2023. до 2026. године.

Овај информатор направљен је уз финансијску помоћ Европске уније. За његову садржину одговорна је искључиво неформална грађанска иницијатива ПОДРШКА – Медаковић 3 и он нужно не одражава ставове Европске уније.

medak3.info

podrska-mdk3.rs